26vra00070

Voorstel Gemeenteraad

Datum B&W vergadering:	25-08-2026
Datum Raadsvergadering:	01-10-2026
Afdeling:	Directie
Raadscie:	BSM
Portefeuillehouder:	Christine van Basten-Boddin
Steller:	Paul de Jonge

Onderwerp
Digitale soevereiniteit, verantwoorde AI en publieke innovatie

Korte inhoud
Artificial Intelligence (AI) verandert in hoog tempo de manier waarop inwoners, bedrijven en overheden werken. Voor de gemeente Beek is AI geen doel op zichzelf en ook geen afzonderlijk ICT-project. Het is een ontwikkeling die raakt aan dienstverlening, bedrijfsvoering, beleidsvoorbereiding, democratische besluitvorming, informatiebeveiliging en het vertrouwen van inwoners in de overheid.

Tijdens de raadsinformatiebijeenkomst (RIA) van 2 juli 2026 hebben gemeenteraad, burgercommissieleden, college en medewerkers van de gemeentelijke AI-werkgroep gezamenlijk de kansen, zorgen en bestuurlijke opgaven rond AI verkend. Daaruit kwam een duidelijke lijn naar voren: Beek wil AI verantwoord inzetten om de juiste dingen te doen voor inwoners en om medewerkers beter te ondersteunen in hun werk.

Voorgesteld wordt om deze ambitie vast te leggen in de visie en het strategisch kader Digitale Soevereiniteit, Verantwoorde AI en Publieke Innovatie 2026-2030 “De toekomst laat zich niet plannen, wél besturen”. Daarnaast wordt voorgesteld om in 2026 een bestemmingsreserve Digitale Soevereiniteit en AI te vormen. Ter vorming van deze reserve wordt eenmalig een bedrag van € 400.000 vanuit de algemene reserve gestort. De reserve is bedoeld voor tijdelijke regie en expertise, veilige verkenningen en gecontroleerde pilots, AI-geletterdheid, de AI-dialoog en regionale kennisdeling. Structurele invoering van bewezen toepassingen wordt betrokken bij de reguliere inhoudelijke en financiële afwegingen.

Aanleiding
Kunstmatige intelligentie is in korte tijd onderdeel geworden van het dagelijks leven en van het werk van professionals. Ook binnen gemeentelijke organisaties zijn toepassingen steeds eenvoudiger beschikbaar. Medewerkers kunnen er al mee werken, leveranciers verwerken AI in bestaande systemen en inwoners verwachten dat de overheid digitale mogelijkheden benut. Dat biedt kansen, maar brengt ook verantwoordelijkheden met zich mee. Niet kiezen is daarom eveneens een keuze: zonder duidelijke richting ontstaat het risico op versnipperd gebruik, onduidelijke verantwoordelijkheden en een groeiende afhankelijkheid van technologie waarop de gemeente onvoldoende grip heeft.

De gemeente Beek wil deze ontwikkeling niet afwachten, maar er bewust richting aan geven. De ambitie is niet om zich bij voorbaat als koploper te positioneren, maar om als lerende en verbindende gidsgemeente zichtbaar te maken hoe een kleinere gemeente AI mensgericht, verantwoord en met behoud van publieke regie kan inzetten. De gidsrol dient in de eerste plaats het Beekse belang: publieke waarde voor Beek en haar inwoners staat voorop, gevolgd door samenwerking en kennisdeling binnen Zuid-Limburg en, waar relevant, landelijk.

Tijdens de raadsinformatiebijeenkomst van 2 juli 2026 hebben gemeenteraad, burgercommissieleden, college en medewerkers van de gemeentelijke AI-werkgroep gezamenlijk de kansen, zorgen en

bestuurlijke opgaven rond AI verkend. De bijeenkomst bevestigde dat de kernvraag niet technisch is, maar bestuurlijk en maatschappelijk: wat voor overheid wil Beek zijn in een steeds digitalere samenleving? De rode draad was dat AI moet bijdragen aan betere dienstverlening, meer ruimte voor persoonlijk contact, ondersteuning van medewerkers, zorgvuldig bestuur en het behoud van publieke waarden.

Daarom wordt voorgesteld geen dichtgetimmerd meerjarenprogramma met een vaste projectenlijst vast te stellen. De visie legt drie samenhangende onderdelen vast: de richting, de spelregels en de financiële ruimte. De uitvoering krijgt vorm via twee sporen: het toepassingsspoor voor veilig verkennen, gecontroleerd beproeven en na bewezen meerwaarde structureel invoeren, en het dialoog- en kennisspoor voor het betrekken van inwoners en partners en het delen van lessen. Jaarlijkse accenten worden zichtbaar gemaakt via de reguliere planning- en controlcyclus.

Inhoudelijke overwegingen
Met de visie en het strategisch kader Digitale Soevereiniteit, Verantwoorde AI en Publieke Innovatie 2026-2030 “De toekomst laat zich niet plannen, wél besturen” geeft de gemeente bestuurlijk richting aan de inzet van AI en digitale innovatie. De koers is mensgericht, waardengedreven en uitvoeringsgericht. AI wordt daarbij niet benaderd als een los ICT-dossier, maar als een ontwikkeling die de gehele organisatie, de dienstverlening en de relatie tussen overheid en samenleving raakt.

De visie is een aanpasbaar strategisch kader. Zij legt de richting, de spelregels en de financiële ruimte vast, maar bevat bewust geen voor vier jaar dichtgezette projectenlijst. Binnen deze kaders kan het college via de reguliere planning- en controlcyclus jaarlijks accenten leggen. Iedere concrete toepassing moet aantoonbaar publieke waarde hebben en voldoen aan eisen van menselijke regie, uitlegbaarheid, veiligheid, soevereiniteit en toekomstvastheid.

De koers rust op vier samenhangende uitgangspunten, die in de visie zijn uitgewerkt in zeven spelregels voor de gehele levenscyclus van AI-toepassingen:
- mensgericht: technologie ondersteunt inwoners, medewerkers en bestuur en vervangt niet de menselijke afweging waar die noodzakelijk is;
- betrouwbaar en uitlegbaar: de gemeente moet kunnen uitleggen waarom, waarvoor en onder welke voorwaarden AI wordt ingezet;
- soeverein en veilig: Beek houdt regie op data, keuzes, leveranciers en publieke waarden;
- lerend en samenwerkend: de gemeente begint beheerst, deelt kennis en schaalt alleen op wanneer de meerwaarde is aangetoond.

De spelregels bepalen dat de mens altijd de regie houdt, het gebruik van AI open en uitlegbaar is en publieke waarde het kompas vormt. Verkenningen vinden plaats binnen veilige grenzen en hebben een duidelijke leervraag, eigenaar, looptijd en stopmoment. Structurele invoering volgt pas na aangetoonde meerwaarde, met soevereine en toekomstvaste keuzes en altijd een exitstrategie. Voor iedere voorgenomen toepassing vindt vooraf een proportionele risicoscan plaats; bij mogelijke wezenlijke gevolgen voor inwoners wordt een passende impactbeoordeling uitgevoerd.

We willen bereiken dat:
- inwoners beter, sneller en begrijpelijker worden geholpen;
- medewerkers worden ondersteund bij administratieve, analytische en voorbereidende werkzaamheden;
- er meer tijd ontstaat voor maatwerk, persoonlijk contact en complexe casuïstiek;
- college en raad op een veilige en verantwoorde manier worden ondersteund;
- innovatie mogelijk wordt gemaakt zonder de menselijke maat uit het oog te verliezen;
- digitale en AI-geletterdheid binnen de organisatie en de samenleving wordt vergroot;
- waar passend en haalbaar wordt gekozen voor Europese, open of publiek beheerde oplossingen en afhankelijkheid van één leverancier actief wordt beperkt;
- de gemeente regie houdt op data, technologie en publieke waarden;
- de raad structureel betrokken blijft bij de maatschappelijke en bestuurlijke keuzes rond AI;
- Beek eerst publieke waarde voor de eigen inwoners realiseert en vervolgens kennis deelt binnen Zuid-Limburg en, waar relevant, landelijk..

AI is een middel om de overheid menselijker en slimmer te maken

De inzet van AI is alleen waardevol wanneer zij aantoonbaar bijdraagt aan publieke waarde. Voor Beek betekent dit dat technologie ondersteunend is aan mensen. AI kan bijvoorbeeld helpen om grote hoeveelheden informatie te ordenen, patronen zichtbaar te maken, teksten begrijpelijker te formuleren en werkprocessen eenvoudiger in te richten. De tijd die daardoor beschikbaar komt, kan worden ingezet voor persoonlijk contact, professionele afweging en complexe vraagstukken.
Besluiten met betekenisvolle gevolgen voor inwoners blijven onder menselijke verantwoordelijkheid tot stand komen. De medewerker of bestuurder moet de uitkomst kunnen beoordelen, bevragen en zo nodig gemotiveerd terzijde kunnen schuiven. Daarmee blijft duidelijk wie verantwoordelijk is en wordt voorkomen dat technologie ongemerkt de plaats inneemt van professioneel en democratisch handelen.

Digitale soevereiniteit is een publieke verantwoordelijkheid

Gemeenten verwerken gevoelige informatie en voeren publieke taken uit die niet afhankelijk mogen worden van ondoorzichtige technologie of van een te grote machtspositie van enkele aanbieders. Digitale soevereiniteit betekent voor Beek niet dat de gemeente alles zelf moet ontwikkelen. Het betekent wel dat afhankelijkheden bewust worden gekozen, dat de gemeente zeggenschap houdt over haar data en dat zij kan overstappen wanneer een leverancier of oplossing niet langer past bij de publieke taak.
Daarom staan privacy, transparantie, informatiebeveiliging, open standaarden, exporteerbaarheid van gegevens, inzicht in leverancier en ketenpartners en goede contractuele afspraken centraal. Europese, open of publiek beheerde oplossingen hebben de voorkeur wanneer zij passend en haalbaar zijn en binnen de geldende inkoopregels kunnen worden gekozen. Bij structurele invoering worden bovendien afspraken gemaakt over monitoring, incidenten, klachten, periodieke herbeoordeling en beëindiging, zodat Beek kan bijsturen of stoppen en afhankelijkheid van één leverancier actief wordt beperkt.

Een aanpasbaar kader geeft richting én ruimte

De pilots die nu lopen of worden verkend, vormen nuttige leerervaringen, maar weerspiegelen niet noodzakelijk de volledige ambitie voor de komende jaren. Het vooraf vastleggen van een uitputtende projectenlijst zou daarom schijnzekerheid geven. De concrete invulling wordt niet in een afzonderlijk jaarplan vastgelegd, maar krijgt een vaste plek in de bestaande planning- en controlcyclus. Bij de begroting maakt het college zichtbaar welke maatschappelijke en organisatorische vraagstukken prioriteit krijgen en welke verkenningen, pilots of toepassingen daarbij passen.
Verkenningen kunnen bewust eenvoudig en binnen veilige grenzen starten. Opschaling of structurele invoering vindt pas plaats wanneer de publieke meerwaarde in de praktijk is aangetoond en beheer, verantwoordelijkheden, kosten en risico's zijn geregeld. Stoppen is een volwaardige uitkomst wanneer de waarde of veiligheid onvoldoende blijkt. Structurele invoering van bewezen toepassingen wordt betrokken bij de reguliere inhoudelijke en financiële afwegingen.

Beek als lerende en verbindende gidsgemeente

Beek is klein genoeg om snel te schakelen en groot genoeg om betekenisvolle stappen te zetten. De rol van gidsgemeente is geen titel en betekent niet dat Beek overal als eerste wil zijn. De positie moet in de praktijk worden verdiend door aantoonbare publieke waarde te realiseren, zorgvuldig te werken, ook te stoppen wanneer iets onvoldoende werkt en open te zijn over de geleerde lessen. Regionale of landelijke zichtbaarheid kan daarvan een gevolg zijn, maar is geen zelfstandig doel.
Door kennis, hulpmiddelen en evaluaties te delen, kan de regio sneller leren en kan worden voorkomen dat iedere gemeente afzonderlijk dezelfde vraagstukken moet oplossen. De prioriteit blijft daarbij: eerst publieke waarde voor Beek en haar inwoners, vervolgens samenwerking en kennisdeling binnen Zuid-Limburg en, waar relevant, landelijke kennisdeling. De gidsrol is wederkerig: Beek deelt ervaringen en bouwt nadrukkelijk voort op kennis en oplossingen die elders zijn ontwikkeld.
Een concreet voorbeeld is GovChat-NL/LAICA van de Provincie Limburg. GovChat-NL is een open-source AI-platform voor Nederlandse overheidsorganisaties; de Limburgse implementatie heet LAICA (Limburgse AI Chat Assistent). Het platform combineert een AI-chatassistent met een App Launcher voor verschillende AI-toepassingen en is ontwikkeld om overheden meer grip te geven op gegevensverwerking, privacy en de inpassing in de eigen IT-omgeving. LAICA ondersteunt gebruikers bij hun werkzaamheden, maar neemt geen geautomatiseerde besluiten: de beoordeling, interpretatie en toepassing van AI-uitkomsten blijven bij de gebruiker. Beek wil waar mogelijk bij dit initiatief aanhaken en de mogelijkheden benutten om de dienstverlening aan inwoners begrijpelijker, sneller en beter te ondersteunen. Daarbij is het uitgangspunt dat een dergelijke veilige AI-voorziening, binnen passende

autorisatie-, privacy- en gebruikskaders, niet alleen voor medewerkers maar ook voor raadsleden beschikbaar wordt gesteld. Daarmee kunnen ook raadsleden op een verantwoorde manier ervaring opdoen met AI en deze technologie benutten als hulpmiddel bij informatieverwerking en de voorbereiding van hun volksvertegenwoordigende, kaderstellende en controlerende werkzaamheden.

Democratische en maatschappelijke inbedding
De digitale toekomst wordt niet alleen voor inwoners vormgegeven, maar samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en regionale partners. De AI-dialoog wordt daarom geen afzonderlijk evenement, maar een vaste werkwijze. Inwoners en maatschappelijke partners worden op passende momenten betrokken bij verkenning, beproeving en beoordeling van toepassingen en bij de bredere maatschappelijke vragen rond AI. De opbrengsten worden vastgelegd, teruggekoppeld en betrokken bij de jaarlijkse keuzes en verantwoording.
De gemeenteraad stelt de richting, de spelregels en het financiële maximum vast en blijft via de planning- en controlcyclus betrokken bij voortgang, bestedingen, resultaten, risico's en geleerde lessen. Het college maakt de jaarlijkse keuzes zichtbaar bij de begroting. Open communicatie over zowel successen als mislukkingen is essentieel voor vertrouwen en een volwassen leerproces.

Financiële overwegingen
Voor de uitvoering van de visie en het strategisch kader Digitale Soevereiniteit, Verantwoorde AI en Publieke Innovatie 2026-2030 “De toekomst laat zich niet plannen, wél besturen” wordt voorgesteld om in 2026 een bestemmingsreserve Digitale Soevereiniteit en AI te vormen. Hiervoor wordt eenmalig een bedrag van € 400.000 vanuit de algemene reserve gestort. De financiële verwerking hiervan vindt plaats in de Slotrapportage 2026.

Een bestemmingsreserve past bij het meerjarige en ontwikkelende karakter van de opgave. De reserve biedt ruimte voor tijdelijke regie en expertise, veilige verkenningen en gecontroleerde pilots, AI-geletterdheid, de structurele betrokkenheid van inwoners en partners via de AI-dialoog en regionale kennisdeling. Het bedrag wordt niet vooraf verdeeld over projecten of posten en hoeft niet volledig te worden besteed. Het college maakt de jaarlijkse keuzes zichtbaar bij de begroting en legt via de reguliere planning- en controlcyclus verantwoording af over initiatieven, fasen, bestedingen, resultaten, risico's en geleerde lessen. Structurele invoering van bewezen toepassingen wordt betrokken bij de reguliere inhoudelijke en financiële afwegingen.

Voorgesteld wordt om de reserve als volgt vast te stellen:

Naam:	Bestemmingsreserve Digitale Soevereiniteit en AI
Doel:	Het faciliteren van de uitvoering van de visie en het strategisch kader Digitale Soevereiniteit, Verantwoorde AI en Publieke Innovatie 2026-2030 “De toekomst laat zich niet plannen, wél besturen”.
Voeding:	Eenmalige storting van € 400.000 vanuit de algemene reserve
Looptijd:	2026-2030
Beschikking:	Uitgaven passend bij het doel van de reserve
Beschikkingsbevoegd:	Het college van B&W voor uitgaven die passend zijn binnen het doel van de reserve

Beslispunten

1. De visie en het strategisch kader Digitale Soevereiniteit, Verantwoorde AI en Publieke Innovatie 2026-2030 “De toekomst laat zich niet plannen, wél besturen” vast te stellen als aanpasbaar strategisch kader;
2. Een bestemmingsreserve Digitale Soevereiniteit en AI in te stellen;
3. Eenmalig € 400.000 te storten in de bestemmingsreserve Digitale Soevereiniteit en AI en dit bedrag uit de algemene reserve te dekken;
4. De financiële gevolgen te verwerken in de Slotrapportage 2026.

Beek,
BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN BEEK,

Paul de Jonge	Christine van Basten-Boddin
Gemeentesecretaris	Burgemeester

Besluit Gemeenteraad

De raad van de gemeente Beek;

gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 25-08-2026;

Besluit:

1. De visie en het strategisch kader Digitale Soevereiniteit, Verantwoorde AI en Publieke Innovatie 2026-2030 “De toekomst laat zich niet plannen, wél besturen” vast te stellen als aanpasbaar strategisch kader;
2. Een bestemmingsreserve Digitale Soevereiniteit en AI in te stellen.
3. Eenmalig € 400.000 te storten in de bestemmingsreserve Digitale Soevereiniteit en AI en dit bedrag uit de algemene reserve te dekken;
4. De financiële gevolgen te verwerken in de Slotrapportage 2026.

Beek, 01-10-2026
GEMEENTERAAD,

Guliël Erven	Christine van Basten-Boddin
Raadsgriffier	Voorzitter